

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.1.3](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.1.3)

УДК 658

В. В. Фесенко,

*д. е. н., доцент, професор кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування
Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)*

ORCID: 0000-0002-0317-0895

Л. А. Воронцова,

студент магістратури Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)

ORCID: 0000-0002-7857-5029

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

V. Fesenko

*Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Accounting, Audit,
Analysis and Taxation, University of customs and finance, Dnipro*

L. Vorontsova

Graduate student, University of customs and finance, Dnipro

ANALYSIS OF FINANCIAL RESULTS ENTERPRISES OF UKRAINE

Аналіз фінансових результатів підприємств надає додаткові підтвердження прогресу чи регресу економіки, а також дає змогу визначити тренди розвитку підприємств, що є предметом зацікавленості широкого кола стейкхолдерів (державна, власники, аудиторів, аналітики). У статті проведено аналіз фінансових результатів діяльності підприємств України за 2010-2018 рр., визначено динаміку і тенденції змін фінансових результатів підприємств загалом по економіці і за видами економічної діяльності. Визначено, що у період 2010-2018 рр. відбуваються загальні позитивні тенденції за показниками фінансових результатів діяльності підприємств України. Але у 2014-2015 рр. сформувались великі суми збитків, які не було компенсовано у наступні роки діяльності підприємств, що також призвело до значних темпів приросту дебіторської заборгованості у 2015-2016 рр., що свідчить про ризик зменшення фінансового результату у наступних роках за рахунок списання безнадійної дебіторської заборгованості.

The analysis of financial results of enterprises provides additional confirmation of the progress or regress of the economy, and also allows to identify trends in the development of enterprises that are the subject of interest of a wide range of stakeholders (government, owners, auditors, analysts). The article analyzes the financial results of the enterprises of Ukraine for the years 2010-2018, determines the dynamics and tendencies of changes in the financial results of the enterprises in general by economy and by types of economic activity. The positive financial result is not only a source of revenue, but also an appropriate resource

to increase the capacity of enterprises, their growth and increase their economic potential. The purpose of the study is to analyze the composition, dynamics and structure of financial results and profitability of Ukrainian enterprises as a whole by economy and by type of economic activity. It is determined that in the period 2010-2018 there are general positive trends in terms of financial performance of Ukrainian enterprises. The level of profitability of operating activities of Ukrainian enterprises in 2018 is much better than in 2010, which indicates a significant progress in increasing profits of Ukrainian enterprises through operating activities. The largest levels of profitability are observed in large enterprises and, in contrast, in all other types of enterprises (medium, small and micro-enterprises), a negative value of profitability is observed in 2014. But in 2014-2015, large amounts of losses were formed, which were not compensated in the following years of activity of enterprises, which also led to a significant growth of receivables in 2015-2016, which indicates the risk of a decrease in the financial result in the following years because of bad receivables. In the article it was determined that during the years of losses the the following branches were stable lose: wholesale, transport, information and telecommunications, professional and scientific activity, real estate operations, activity in the field of administrative and auxiliary services, health care and social services assistance, arts, sports, entertainment and recreation.

Ключові слова: *аналіз; фінансові результати; чистий прибуток; збиток; прибутковість; рентабельність.*

Key words: *analysis; financial results; net profit; loss; profitability; efficiency.*

Постановка проблеми. Аналіз фінансових результатів підприємств в сучасних умовах розвитку економіки України може надати додаткові підтвердження прогресу чи регресу економіки, а також визначити тренди розвитку та зростання підприємств на рівні економіки країни та за регіонами. Збільшення фінансових результатів діяльності підприємств має привести до збільшення податкових надходжень до бюджету країни, що формує зацікавленість держави у підвищенні фінансових результатів підприємств країни. Позитивний фінансовий результат є не тільки джерелом надходжень до бюджету, але і відповідним ресурсом збільшення потужностей підприємств, їх зростання та нарощування економічного потенціалу. З іншого боку, результати аналізу можуть стати додатковим джерелом аудиторських доказів при проведенні аудиту фінансової звітності підприємств, а також для оцінки безперервності діяльності. У зв'язку з тим, що результати аналізу фінансових результатів підприємств є предметом зацікавленості широкого кола стейкхолдерів (державна, власники, аудитори, аналітики), дослідження їх є актуальним напрямом досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Періодично у наукових працях публікуються деякі результати аналізу прибутковості підприємств окремих галузей, підприємств, країни, в яких відображено тенденції збільшення показників фінансових результатів у відповідні періоди. У праці [1] проведено аналіз структури та динаміки фінансових результатів діяльності підприємств України у період з 2009-2016 рр., де зроблено висновок, що світова економічна криза спричинила негативний вплив на прибутковість підприємств України у ці роки. Але останні роки (2017-2019 рр.) привнесли багато змін у політичне та економічне життя країни, що вимагає продовження досліджень у с цій сфері. Багато авторів розглядають питання аналізу фінансових результатів на рівні окремих підприємств і висвітлюють у своїх дослідженнях методики аналізу фінансових результатів, рентабельності та ефективності виключно для їх застосування до конкретного підприємства [2, 3, 4]. Але з точки зору розвитку економіки України, поповнення бюджету та визначення основних статистичних орієнтирів при проведенні аудиту фінансової звітності та контролю діяльності підприємств доцільно проводити аналіз агрегованих показників за групами підприємств у розрізі видів економічної діяльності, за розмірами підприємств та за іншими важливими характеристиками. У статті [5] опубліковані результати дослідження теоретичних та практичних аспектів формування, розподілу і використання фінансових результатів малих підприємств, в якій проведено ретельний аналіз фінансових результатів для малих підприємств України, а також розглянуті методико-практичні питання формування прибутку на рівні окремого малого підприємства. Робота [6] присвячена прогнозованому аналізу фінансових результатів з точки зору оцінки ризику банкрутства для підприємства,

що в сучасних умовах невизначеності є особливо актуальним для оцінки безперервності діяльності підприємств. У статті [7] наведені результати дослідження фінансових результатів підприємств з позицій оцінки питомого показника валового внутрішнього продукту як бази для аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.

Аналіз наукових праць дає змогу визначити необхідність у поглибленні досліджень у сфері аналізу фінансових результатів діяльності підприємств України як основи для визначення орієнтирів при оцінці, аналізі та аудиті даних звітності окремих підприємств.

Метою дослідження є аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів та рівня прибутковості підприємств України в цілому по економіці та за видами економічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Для аналізу фінансових результатів діяльності підприємств існують багато методик, які, здебільшого, спрямовані на оцінку прибутковості окремого підприємства. Загалом всі методики аналізу прибутковості зводяться до :

1. Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів підприємства (методи горизонтального та вертикального аналізу).

2. Аналіз чинників впливу на зміну у чистому прибутку підприємства (метод факторного аналізу, ланцюгових підстановок).

3. Маржинальний аналіз прибутку (CVP-аналіз).

4. Аналіз розподілу та накопичення прибутку (методи логічного аналізу, горизонтального та вертикального).

5. Аналіз показників рентабельності та оцінка ефективності (коефіцієнтний аналіз через показники рентабельності, методи залишкового прибутку).

Загальну економічну характеристику показників прибутковості підприємств України зробимо за допомогою агрегованих статистичних даних, які опубліковані на сайті Державної служби статистики України.

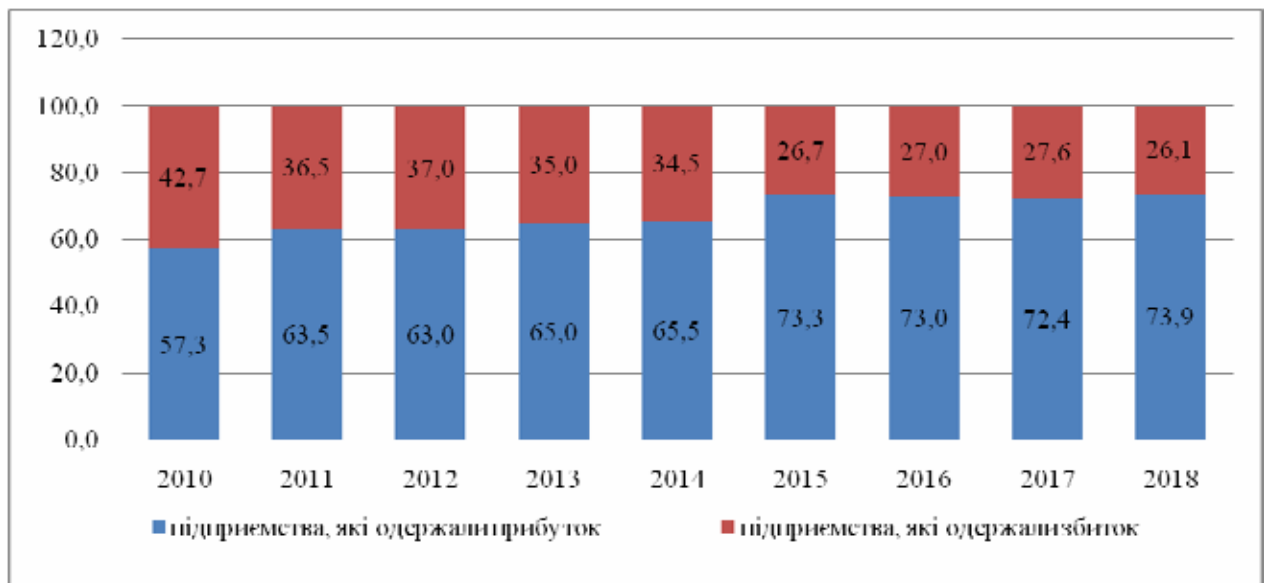

Рис. 1. Структура підприємств України за фактом наявності чистого прибутку від діяльності (всього по економіці) за 2010-2018 рр., %

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

За даними рис. 1 видно, що загальна частка прибуткових підприємств в Україні має зростаючу тенденцію у досліджуваному періоді (2010-2018 рр.). Загальна частка прибуткових підприємств всього по економіці зростає з 57,3 % у 2010 році до 73,9 % у 2018 році.

Визначимо загальну динаміку фінансових результатів діяльності підприємств за 2010-2018 рр. на рис. 2.

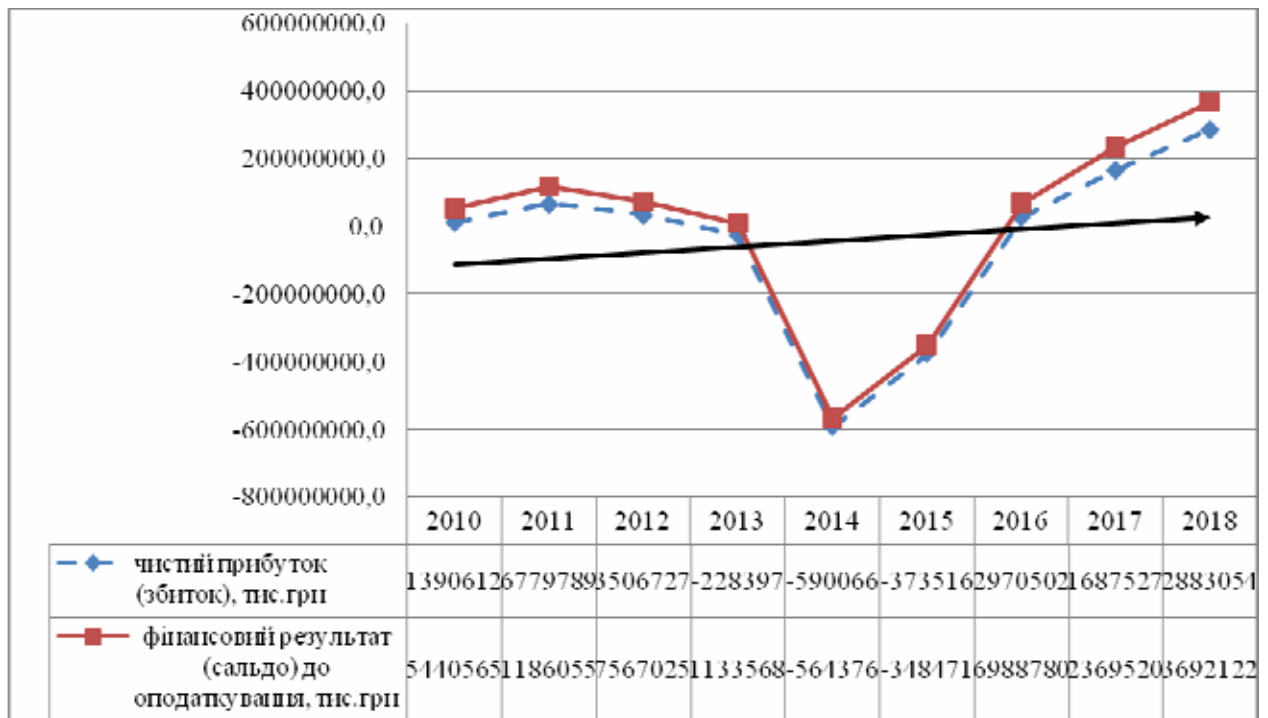

Рис. 2. Динаміка фінансових результатів підприємств України за 2010-2018 рр., тис. грн

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

За даними рисунку 2 можемо стверджувати, що прибуток підприємств України в період з 2010 р. по 2018 р. має стійку зростаючу тенденцію, що також підтверджується зростаючою лінією тренду. Але, у 2014 році відбулось різке скорочення фінансових результатів і формування значної суми збитків, які у 2015 році дещо скоротились. Слід зазначити, що сума збитків за 2013-2015 рр. (-986422701,3 тис. грн) значно перевищує суму чистого прибутку, отриманого за 2010-2012 рр. та 2016-2018 рр. (603534586,3 тис. грн). Такі результати свідчать про руйнівний вплив, який був спричинений відповідними політичними подіями у 2014 році, результати якого українським підприємствам ще не вдалося компенсувати заробленими прибутками в останні роки.

Розглянемо структуру фінансового результату за видами економічної діяльності, отриманого підприємствами України у роки збитків (рис. 3).

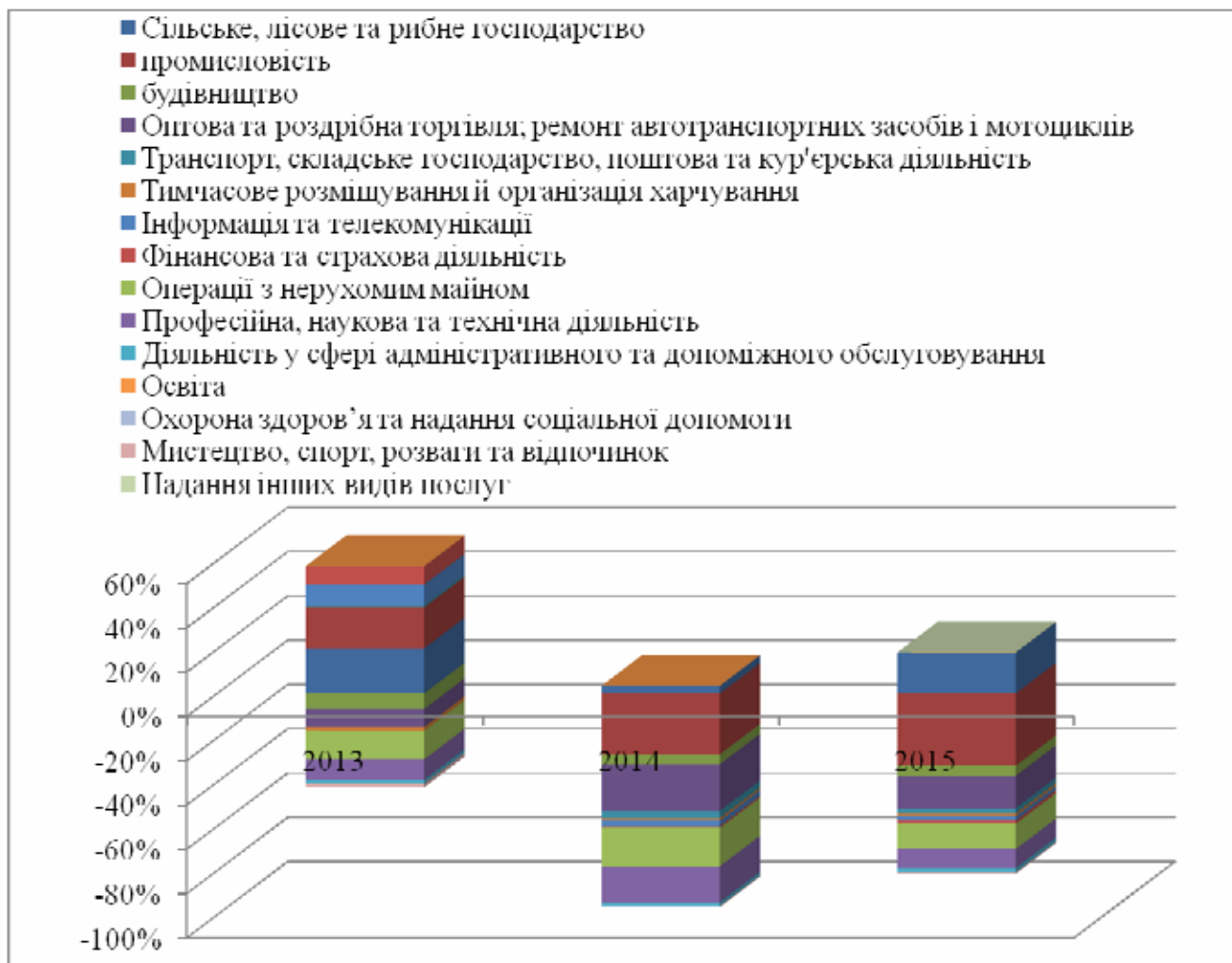

Рис. 3. Структура фінансових результатів до оподаткування підприємств України за 2010-2018 рр.
Джерело: складено за даними Державної служби статистики України[8]

Загалом можна відмітити, що у роки збитків стабільно збитковими були підприємства з таких галузей: оптова торгівля, транспорт, інформації та телекомунікації, професійна та наукова діяльність, операції з нерухомим майном, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок. У таблиці 1 наведено суми фінансових результатів до оподаткування підприємств України у 2010-2018 рр. у розрізі видів економічної діяльності.

Таблиця 1.

Фінансові результати до оподаткування підприємств України у 2010-2018 рр. у розрізі видів економічної діяльності

Роки	Сільське, лісове та рибне господарство	Промисловість	Будівництво	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	Тимчасове розміщування й організація харчування	Інформація та телекомунікації	Фінансова та страхова діяльність	Операції з нерухомим майном	Професійна, наукова та технічна діяльність	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	Освіта	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	Надання інших видів послуг
2010	17291,8	31221,1	-4418,2	14883,5	5058,9	-548,1	4101,4	11698,7	-6537,7	-15110,3	-1578,5	88,3	9,8	-1784,6	29,6
2011	25565,9	58662,3	-3845,8	21591,5	8741,4	-571,6	4440,7	8818,8	-12060,8	11167,8	-2213,2	100,9	-119,8	-1706,2	33,7
2012	26992,7	21353,4	-71,1	9608,0	7524,9	-862,5	6300,1	11769,8	-8539,5	-165,5	3889,4	136,8	30,5	-2280,4	-16,4
2013	15147,3	13698,3	-5126,6	-6047,5	834,3	-1270,5	6817,6	6093,7	-9571,4	-6823,8	-1224,8	140,2	-31,9	-1280,4	-18,8
2014	21677,4	-166414,0	-27288,4	-128134,8	-19703,9	-6579,0	-15373,9	-4829,2	-105597,6	-98958,1	-9219,4	82,6	-1111,0	-2911,4	-16,1
2015	103137,6	-181360,9	-25074,1	-80564,3	-13921,8	-7094,4	-10166,6	-8516,4	-63470,1	-47964,1	-9425,1	105,3	-961,1	-3489,2	293,5
2016	91109,5	-7569,6	-9342,9	7277,0	12819,7	-1947,6	4197,9	431,0	-42950,2	21079,8	-4347,7	102,8	311,7	-1512,8	229,2
2017	69344,1	87461,7	-3535,8	39296,3	-16532,6	1976,8	15195,3	18280,2	-15430,7	45611,6	-2967,3	121,5	320,4	-2198,1	8,7

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

Прийнято вважати, що абсолютні показники прибутку не дають змогу охарактеризувати результати діяльності підприємств повною мірою, а ефективність використання ресурсів і віддачу від їх застосування більш прийнятно оцінювати через показники рентабельності діяльності.

Рентабельність операційної діяльності визначається як співвідношення фінансового результату від операційної діяльності до загальної суми операційних витрат та характеризує ефективність здійснення витрат на виробництво і збут продукції (товарів, послуг). Рентабельність операційної діяльності підприємств України у 2010-2018 рр. наведено у таблиці 2.

Таблиця 2.
Рентабельність операційної діяльності підприємств України у 2010-2018 рр.

Роки	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств				
	усього	у тому числі			
		великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства
2010	4,0	3,9	5,0	1,8	-3,5
2011	5,9	6,2	6,0	4,2	0,8
2012	5,0	5,2	5,0	4,1	-0,1
2013	3,9	5,0	3,2	2,2	-2,3
2014	-4,1	0,7	-3,6	-17,9	-30,1
2015	1,0	4,0	0,0	-4,2	-8,2
2016	7,4	8,8	6,9	5,2	-0,4
2017	8,8	11,2	7,3	6,5	2,4
2018	8,1	9,1	7,0	8,3	4,7

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

Як бачимо, рівень рентабельності операційної діяльності підприємств України у 2018 році значно кращий ніж у 2010 році, що свідчить про значний прогрес у нарощування прибутку підприємствами України за рахунок операційної діяльності. Найбільші рівні рентабельності спостерігаються у великих підприємств і, на відміну від них, у всіх інших видів підприємств (середні, малі та мікропідприємства) спостерігається від'ємне значення рентабельності у 2014 році. На рисунку 4 наведено рівня рентабельності операційної діяльності підприємств України з розподілом на великі, середні та малі у 2010-2018 рр.

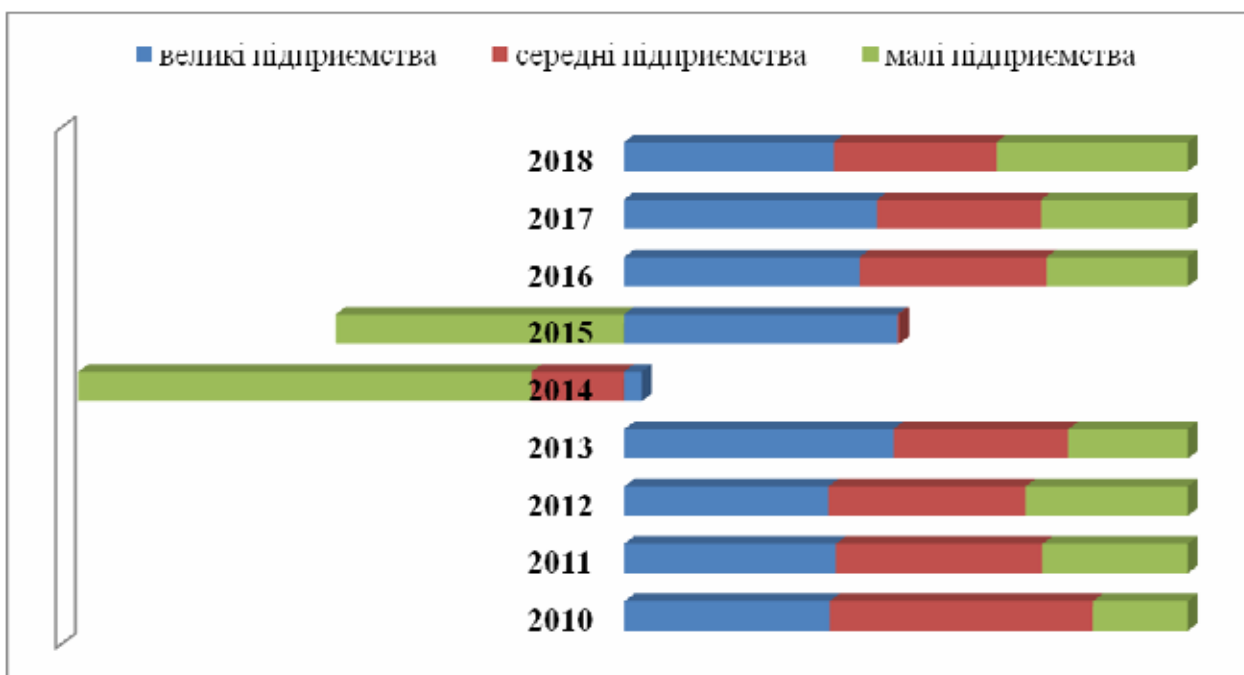

Рис. 4. Рентабельність операційної діяльності підприємств України у 2010-2018 рр. з розподілом на великі, середні та малі

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

Дані з таблиці 2 та рисунку 4 дають змогу відмітити, що найгірші показники рентабельності операційної діяльності підприємств України спостерігаються у 2014 та 2015 рр, при цьому збитковість у ці роки сформувалась і на середніх, і на малих підприємства. Тільки великі підприємства демонструють відповідний рівень стійкості до змін у зовнішньому середовищі і, навіть у найскладніші роки, показують позитивний рівень рентабельності операційної діяльності. Це пов'язано, в першу чергу, з тим, що у великих підприємств є більше можливостей протистояти негативним чинникам (зміна курсу валют, обмеження товарообігу, зміна кон'юнктури ринку та інше) за рахунок власних потужностей та політичної підтримки, яка надається великим підприємствам в Україні.

Наявність позитивних тенденцій за показниками фінансових результатів та рентабельності операційної діяльності беззаперечно свідчить про підвищення загальної прибутковості діяльності підприємств. Але, не менш важливим аспектом є якість цих фінансових результатів з точки зору можливостей їх отримання у формі грошових потоків. На рисунку 5 наведено динаміку темпів приросту чистого доходу від реалізації продукції та дебіторської заборгованості підприємств України у 2015-2017 рр.

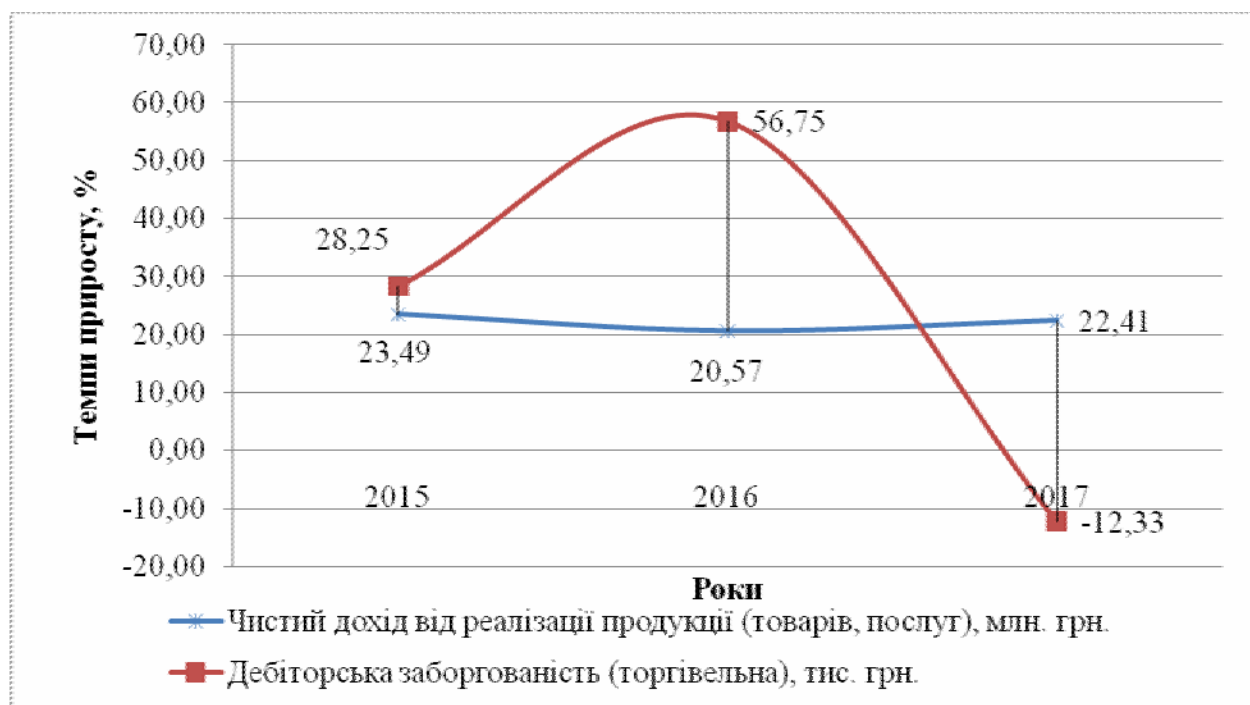

Рис. 5. Динаміка темпів приросту чистого доходу від реалізації продукції та дебіторської заборгованості підприємств України у 2015-2017 рр.

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

У 2015 та 2016 роках темпи приросту дебіторської заборгованості перевищували темпи приросту доходу від реалізації продукції, що свідчить про неякісний склад фінансових результатів, які номінально відображені у звітності підприємств, але реально не конвертовані у грошові кошти. У ці роки заборгованість дебіторів за торговельними розрахунками перед підприємствами України збільшилась на 23,49 % у 2014 році та 56,75 % у 2016 році. Такі тенденції є негативними, адже підвищують ризик недоотримання вже визнаних доходів і зменшення фінансового результату у наступних роках за рахунок списання безнадійної дебіторської заборгованості. Але, слід зазначити, що у 2017 році ситуація різко змінилась – дебіторська заборгованість зменшилась на 12,33 % у порівнянні з її значенням у 2016 році, при цьому темп приросту чистого доходу від реалізації залишився на майже незмінному рівні (22,41 %).

Висновки. За даними аналізу фінансових результатів підприємств України можемо стверджувати, що у період 2010-2018 рр. відбуваються загальні позитивні тенденції за показниками фінансових результатів. Але у 2014-2015 рр. сформувались великі суми збитків у більшості підприємств України (за винятком великих, у яких спостерігалось скорочення прибутків), які поки що не вдалося компенсувати за рахунок зароблених прибутків у наступних роках. У роки збитків стабільно збитковими були підприємства з таких галузей: оптова торгівля, транспорт, інформації та телекомунікації, професійна та наукова діяльність, операції з нерухомим майном, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок. А у 2016-2017 рр. збитковими залишились підприємства будівництва, транспорту, підприємства, які здійснюють операції з нерухомим майном, у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, мистецтва, спорту, розваг та відпочинку. Загалом, слід зазначити, що рівень рентабельності операційної діяльності підприємств України у 2018 році значно збільшився у порівнянні з 2010 роком, що характеризує наявність значного прогресу і можливості нарощуванні економічного потенціалу підприємствами України за рахунок операційної

діяльності. Якість фінансових результатів підприємств України не так однозначна. У 2015-2016 рр. темпи приросту дебіторської заборгованості перевищували темпи приросту доходу від реалізації продукції, що свідчить про ризик недоотримання вже визнаних доходів і зменшення фінансового результату у наступних роках за рахунок списання безнадійної дебіторської заборгованості. Але у 2017 році ситуація змінилась, що дає надію на якісні позитивні зміни у показниках фінансових результатів діяльності підприємств України.

Література.

1. Черничко Т. В. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємств України / Т. В. Черничко, Є. І. Кірман // Економіка та суспільство : електронний науковий фаховий журнал. - Мукачєво, 2016. - №5. - С. 400-404
2. Касич А. О. Методичні підходи щодо оцінки ефективності діяльності підприємства/ А. О. Касич, І. Г. Хіміч// Бізнес Інформ. – 2012. - № 12. – С. 176-179.
3. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : [навч. посіб.] / Г.В. Савицька. – К. : Знання, 2004. – 302 с.
4. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства : матеріали III всеукраїнської наукової Інтернет-конференції [«Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи»], (Київ, Київський національний університет технологій та дизайну), 2018.
5. Білик М. Д. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування: монографія. /М.Д. Білик, Т.О. Білик. - Київ: ТОВ «ПанТот», 2012. – 280 с.
6. Дорош Н. І. Прогнозний аналіз фінансових результатів та визначення межі банкрутства підприємства / Н.І. Дорош, Лю, Д. // *Молодий вчений*. - № 2 (2). – С. 700-703.
7. Соколова Л. В. Ретроспективний аналіз фінансових результатів функціонування суб'єктів господарювання України / Л.В. Соколова, Г.М. Верясова, О.Є. Соколов // *Інфраструктура ринку*. – 2019. – Випуск 31. – С. 376-385.
8. Державна служба статистики. Статистична інформація. Економічна діяльність. Діяльність підприємств. URL : www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 05.01.2020).

References.

1. Chernychko, T. V. and Kizman Je. I. (2016), “Analysis of financial results of activity of Ukrainian enterprises”, *Ekonomika ta suspiljstvo : elektronnyj naukovyj fakhovyj zhurnal*, vol.5, pp.400-404.
2. Kasych, A. O. and Khimych, I. Gh. (2012), “Methodical approaches to assess the effectiveness of the enterprise”, *Biznes Inform*, vol.12, pp.176-179.
3. Savycjka, Gh.V. (2004), *Ekonomichnyj analiz dijaljnosti pidpryjemstva* [Economic analysis of the enterprise], Znannja, Kyiv, Ukraine.
4. Matvijchuk, A. O. and Mjaghkykh, I. M. (2018). *Analiz finansovykh rezuljtativ dijaljnosti pidpryjemstva*. [Analysis of financial results of the enterprise], KNUTD, Kyiv, Ukraine.
5. Bilyk, M. D. and Bilyk, T. O. (2012), *Finansovi rezuljtaty dijaljnosti malykh pidpryjemstv: ocinka ta proghnozuvannja: monoghrfija*. [Financial results of small business activity: evaluation and forecasting: monograph], TOV «PanTot», Kyiv, Ukraine.
6. Dorosh, N. I. and Lju, D. (2018), “Forecast analysis of financial results and determination of the bankruptcy of the enterprise”, *Molodyj vchenyj*, vol.2 (2), pp.700-703.
7. Sokolova, L. V. Verjasova, Gh.M. and Sokolov, O.Je. (2019), “Retrospective analysis of financial performance of Ukrainian business entities”, *Infrastruktura rynku*, vol.31, pp.376-385.
8. Official site of the State Committee of Statistics of Ukraine (2019), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 30 Dec 2019).

Стаття надійшла до редакції 08.01.2020 р.